

پالیسی آزادی های علمی در پوهنتون دانش

سال ۱۴۰۳ هجری خورشیدی مطابق با ۱۴۴۶ هجری قمری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

در دنیای امروز، آزادی علمی به عنوان یکی از ارکان بنیادی تحصیل و تحقیق شناخته می شود. این مفهوم نه تنها به حق بیان آزادانه نظرات و ایده ها اشاره دارد، بلکه به تأکید بر اهمیت تنوع فکری و بی طرفی در ارزیابی ها نیز می پردازد. در یک محیط آموزشی، آزادی علمی به استادان، کارکنان و محصلان این امکان را می دهد که بدون ترس، به یادگیری، یاددهی و تحقیق بپردازند.

با ظهور چالش های جدید در عرصه های اجتماعی، سیاسی و علمی، حفظ و تقویت این آزادی ها بیش از پیش اهمیت پیدا کرده است. در این راستا، بررسی اصول آزادی علمی و تأثیر آن بر محیط های تحصیلی می تواند به درک عمیق تری از نقش آن در توسعه علمی و فرهنگی جوامع کمک کند.

این پالیسی با نام پالیسی آزادی علمی در پوهنتون دانش، با استعانت و الطاف حضرت حق و الهام از آموزه های دین مبین اسلام و پیروی از سنت نبوی صلی الله علیه وسلم در جهت ایجاد فضای آزاد استماع سخن و اتباع بهترین آن و نیز لزوم آزادی اندیشه که سنت پوهنتونی محسوب می باشد، تدوین و در سطح پوهنتون دانش قابل تطبیق می باشد.

مبنا

این پالیسی در روشنایی قانون تحصیلات عالی ملکی و سایر اسناد تقنینی مرتبط در حوزه فعالیت نهادهای تحصیلات عالی وضع گردیده است.

هدف

این پالیسی اهداف آتی را دنبال می کند:

۱. تأکید بر مسئولیت های اسلامی، اخلاقی و حرفه ای در کنار آزادی ها؛
۲. فراهم سازی زمینه برای رعایت آزادی علمی جهت اجرای مؤثر فعالیت ها در تطبیق برنامه های علمی و تحقیقی؛
۳. حمایت از آزادی بیان و فراهم کردن فضایی امن برای ابراز نظرات و ایده ها؛
۴. ترویج تنوع فکری و تبادل افکار و دیدگاه های مختلف؛
۵. تقویت تحقیق و نوآوری و ایجاد بستر مناسب برای محققان؛
۶. حمایت از خلایق ها و دست آوردهای علمی استادان؛
۷. ایجاد محیط یادگیری مثبت و تأمین احساس امنیت فکری برای محصلان؛
۸. حفظ اعتبار پوهنتون از طریق حمایت از تحقیقات علمی مستقل و باکیفیت؛ و
۹. تقویت فرهنگ هم دیگر پذیری علمی.

دامنه

این پالیسی به منظور حمایت از آزادی علمی تمامی استادان، کارکنان و محصلان پوهنتون دانش وضع گردیده است.

اصطلاحات:

اصطلاح ذیل در این پالیسی مفهوم آتی را ارائه می نماید:

۱. **آزادی علمی:** عبارت است از آزادی استادان، کارکنان و محصلان پوهنتون در چارچوب احکام شریعت اسلامی، قوانین نافذه کشور برای پرسش و آزمایش دانش دریافتی، ارائه ایده‌های جدید و بیان نظرات علمی؛
۲. **آزادی بیان:** عبارت است حق افراد برای ابراز نظر ایده‌های خود بدون هراس از مجازات یا مداخله مشروط برای رعایت احکام شریعت اسلامی، قوانین نافذه کشور و اصول اساسی آزادی علمی در بیان اراده؛
۳. **بی طرفی:** به معنای عدم جانبداری و تأثیرگذاری در فرایندهای تحصیل و تحقیق می‌باشد که بر اساس آن استادان، کارکنان و محصلان پوهنتون بدون تعصب و تعلقات و به طور عادلانه به ارزیابی نظریات و نتایج آن می‌پرازند؛
۴. **تنوع فکری:** وجود و پذیرش دیدگاه‌ها و ایده‌های مختلف در محیط تحصیلی که به غنای علمی و فرهنگی کمک می‌کند؛
۵. **تربون آزاد نهاد تحصیلی:** نشستی که در طی آن محصلان به صورت آزاد، نظام‌مند، منطقی و عالمانه اظهار نظر، تبادل آراء و گفتگو در موضوعات مرتبط به امور علمی، تحقیقی و تدریس پوهنتون نمایند؛
۶. **محیط یادگیری امن:** به فضای اطلاق می‌شود که در آن استادان، کارکنان و محصلان احساس راحتی و امنیت نمایند تا بتوانند به طور آزادانه و ترس از قضاوت یا انتقام، ایده‌ها و نظرات خود را بیان کنند.

اصول اساسی آزادی علمی

اصول اساسی آزادی علمی عبارتند از:

۱. **حق آزادی بیان:** اجازه بیان نظرات و ایده‌ها بدون ترس از مداخله یا مجازات در پرتو احکام شرایط اسلامی، قوانین نافذه کشور و اصول حاکم بر نهادهای تحصیلات عالی کشور؛
۲. **آزادی انجام تحقیقات علمی:** حق انتخاب موضوعات تحقیقاتی و انتشار نتایج علمی آن؛
۳. **تنوع فکری:** پذیرش و تشویق دیدگاه‌ها و ایده‌های مختلف مشروط بر این‌که این ایده‌ها در مخالفت با احکام شرایط اسلامی، قوانین نافذه کشور و اصول حاکم بر نهادهای تحصیلات عالی قرار نگیرد؛
۴. **بی طرفی در ارزیابی:** انجام فرایندهای تحصیلی و تحقیقاتی به صورت عادلانه و بدون جانبداری؛
۵. **مسئولیت اخلاقی:** پایبندی به اصول اخلاقی و حرفه‌ای در فعالیت‌های علمی؛
۶. **حفاظت از حقوق فردی:** حمایت از حقوق استادان، کارمندان و محصلان در پرتو احکام شریعت اسلامی، قوانین نافذه کشور و اصول حاکم بر نهادهای تحصیلات عالی؛
۷. **محیط یادگیری امن:** ایجاد فضایی که افراد احساس امنیت نموده و بتوانند آزادانه ایده‌ها و نظریات علمی خویش را اظهار نمایند.

مصادق‌های اساسی آزادی اکامیک

۱. حقوق و آزادی‌های محصلان:

- ۱) محصلان بر اساس این پالیسی دارای حقوق و آزادی علمی می‌باشند، این حقوق و آزادی‌ها همراه با وظایف و مسئولیت‌های است؛
- ۲) در صنف درسی، استادان باید تمام تلاش خود را برای ایجاد محیطی انجام دهند که در آن محصلان حق ابراز دیدگاه، نظریات و پیشنهادات خود را داشته باشند؛

- ۳) در صنف درسی، محصلان بتوانند در چارچوب ارزش‌های اسلامی، قوانین نافذ کشور و اصول حاکم اساسی حاکم بر آزادی اکادمیک در امور علمی و تحقیقی نقش فعال خویش را ایفا نمایند؛
- ۴) در محیط پوهنتون؛ استادان و کارکنان و سایر محصلان تنوع ذهنی بارومند بوده و محصلان اطمینان داشته باشند که به خاطر ابراز نظرات، پیشنهادات خویش در امور تدریس استادان، برخورد کارمندان و محیط درسی، مجازات نخواهند شد و در فضایی از جستجو و بیان آزاد یاد بگیرند.

۲. حقوق و آزادی‌های استادان در روند تدریس:

- ۱) مصداق‌های کلی حقوق و آزادی‌های علمی را می‌توان به شرح ذیل برشمرد:
- آزادی در انتخاب روش تدریس؛
 - آزادی در انتخاب موضوع درسی؛
 - آزادی در انتخاب منابع درسی (منابع نباید در مخالفت با ارزش‌های اسلامی و ملی قرار گیرد)؛
 - آزادی اعطای نمره، کسر و یا اضافه نمودن نمره (بصورت معقول و منطقی)؛ و
 - آزادی در مدیریت صنفی درسی و یاددهی و یادگیری.
- ۲) آزادی علمی به حق استادان برای تدریس برنامه درسی خود بدون مداخله غیرضروری از سوی مقامات پوهنتون اشاره دارد.
- ۳) استاد از آزادی کامل در تدریس برخوردار می‌باشد، مشروط بر مطابقت آن با روحیه اسلامی، رعایت قوانین نافذ کشور، اصول حاکم بر آزادی علمی؛
- ۴) استاد از آزادی کامل بر تحقیق و تدریس به عنوان بخش از اصول آزادی علمی برخوردار بوده و می‌تواند در حین تدریس هم دانش و هم باورهای خویش را در آنچه تدریس می‌شود، بگنجانند، با این حال آزادی تدریس از یک طرف باید تلاشی مداوم برای تمایز بین دانش و باور همراه بوده و از طرفی نباد در مغایرت با احکام شریعت اسلامی، قوانین نافذ کشور و روحیه ملی قرار گیرد؛
- ۵) استادان حق دارند در صنف درسی درباره موضوع خود آزادانه بحث کنند، اما باید مراقب باشند که مسائل یا موضوعات غیر مرتبط با محتوای دوره را وارد تدریس خود نکنند.

۳. حقوق و آزادی‌های استادان به عنوان شهروند:

- ۱) استاد نه تنها به عنوان عضو کادر علمی پوهنتون بلکه یک شهروند مسئول و متخصص در رشته‌ی تحصیلی خویش نیز محسوب می‌گردد، روی این منظور:
- هنگامی که استادان به عنوان شهروندان می‌نویسند یا صحبت می‌کنند، نباید از ایده‌ها و نظریات خود را به عنوان عضو کادر علمی پوهنتون بیان نمایند، مگر این‌که از طرف پوهنتون تنظیم و هماهنگی شده باشد؛ و.
 - هنگامی که استادان به عنوان یک شهروند صحبت یا می‌نویسد، پوهنتون حق ندارد مانع ابراز ایده‌ها و نظریات او گردیده و به تنبیه او اقدام نماید، مگر اینکه تشخیص دهد که ایده‌ها و نظریات او در جامعه با توجه به موقعیت خاص‌اش به پوهنتون مرتبط دانسته می‌شود.

- ۲) استادان باید به این نکته توجه کنند که موقعیت حرفه‌ای در جامعه (بعنوان استادان پوهنتون) مستلزم دقت، اعمال محدودیت مناسب و احترام به حق دیگران برای ابراز نظراتشان است؛
- ۳) به‌عنوان متخصص و عضو کادر علمی، استاد باید به یاد داشته باشد ممکن است پوهنتون بر اساس اظهارات، نوشته‌ها و صحبت‌های او مورد قضاوت قرار گیرد، بنابراین، استادان باید در تمام زمان‌ها دقیق باشند، محدودیت مناسب را اعمال کنند، به نظرات دیگران احترام بگذارند و تمام تلاش خود را برای نشان دادن این نکته انجام دهند که آن‌ها به‌نمایدگی از پوهنتون صحبت نمی‌کنند.

۴. حق انجام تحقیقات علمی:

- ۱) آزادی علمی به آزادی درگیر شدن در تحقیق و یادگیری به‌منظور گسترش دانش اشاره دارد و شامل انتشار یا تولید نتایج تحقیق، مشروط به انجام مسئولانه آن و مطابقت آن احکام شریعت اسلامی، قوانین نافذ کشور و روحیه ملی و فرهنگی؛
- ۲) این آزادی شامل حق انجام تحقیقات و استنتاج نتایج مبتنی بر شواهد است. این امر از حق محققان برای انتخاب روش‌ها، تحلیل اطلاعات و برداشت نتایج و بیان سهم مطالعه‌شان دفاع می‌کند، اما از نقد نتایج و ادعاهای آن‌ها محافظت نمی‌کند؛
- ۳) آزادی علمی، همراه با مسئولیت، به تمامی جنبه‌های رفتار حرفه‌ای یک محقق مربوط می‌شود. هم‌زمان با این آزادی، باید به دقت و صداقت متعهد بود.

۵. مناظره‌های علمی در محیط پوهنتون:

- ۱) استادان و محصلان از حق انجام مناظره‌های علمی، ارائه کنفرانس و سیمینارها برخوردار بوده و در اکثر موارد این امر به عنوان مکلفیت پنداشته می‌شود؛
- ۲) انجام مناظره‌های علمی، ارائه کنفرانس و سیمینارها پس از طی مراحل قانونی در سطح پوهنتون و یا پوهنچی/ دانشکده انجام می‌پذیرد؛
- ۳) مناظره‌ها، کنفرانس‌ها و سیمینارها باید در مطابقت با روحیه اسلامی، قوانین نافذ کشور و به منظور حل یک چالش و ارائه راه‌حل در سطح ملی راه‌اندازی شده باشد.

نقض پالیسی:

۱. نقض مفاد این پالیسی ایجاب پی‌گرد، قانونی را می‌نماید؛
۲. در صورت نقض مفاد پالیسی توسط استادان، کارکنان و محصلان، افراد می‌توانند کتباً به ریاست پوهنتون و یا پوهنچی/ دانشکده‌ها شکایت نمایند؛
۳. پوهنتون می‌تواند در صورت نقض صریح مفاد این پالیسی توسط استادان، کارکنان و محصلان و موجودیت شواهد اقدامات قانونی اتخاذ نماید.

رسیدگی به درخواست‌ها و شکایات

۱. پوهنتون مکلف است به درخواست‌ها مبنی بر نقض آزادی علمی رسیدگی نماید.
۲. این رسیدگی پس از دریافت درخواست کتبی شکایات و مشاهدات مقامات علمی و اداری پوهنتون صورت می‌گیرد.

۳. رسیدگی به شکایات صرفاً از طریق کمیته‌های رسیدگی به شکایات (محصلان/ استادان/ کارمندان) در سطح پوهنتون و یا پوهنچی/ دانشکده صورت می‌گیرد.

۴. در صورتی رسیدگی به درخواست‌ها و شکایات و اثبات نقض به موارد تأدیبی ذیل اصدار حکم می‌نماید:

- (۱) توصیه شفاهی؛
- (۲) توصیه کتبی؛
- (۳) اخطاریه کتبی؛
- (۴) سه جلسه محرومیت از درس (برای محصلان)؛
- (۵) کسر معاش (برای استادان و کارکنان)؛
- (۶) تعلیق مسئولیت وظیفوی (برای استادان و کارکنان)؛ و
- (۷) اخراج.

اجرای پالیسی:

پوهنتون مکلف است مفاد این پالیسی را در تمامی سطوح تطبیق نماید.

نظارت بر اجرای پالیسی

۱. هیئت رهبری پوهنتون (ریاست پوهنتون، معاونیت‌های امور علمی، امور محصلان و مالی اداری و رؤسای پوهنچی/دانشکده‌ها) مکلف اند از اجرای پالیسی در سطح پوهنتون و براساس حیطه‌ی صلاحیت شان نظارت به عمل آورند؛

۲. در کنار نظارت مستقلانه هیئت رهبری پوهنتون، نظارت از اجرای این پالیسی از مسئولیت‌های اساسی کمیته پالیسی‌ها و طرزالعمل‌ها به حساب می‌آید، کمیته مکلف است از اجرای پالیسی نظارت و گزارش از تطبیق آن را به صورت ربع‌وار به شورای علمی پوهنتون ارسال نماید.

اسناد تقنینی و طرزالعمل‌های مرتبط

۱. پالیسی آزادی علمی در تطبیق مفاد خود از اسناد تقنینی ذیل بهره می‌گیرد:

- (۱) قانون تحصیلات عالی ملکی؛
- (۲) مقررہ مؤسسات تحصیلات عالی خصوصی؛
- (۳) مقررہ آموزش لیسانس؛
- (۴) مقررہ معاش و امتیازات اعضای کادر علمی مؤسسات تحصیلات عالی؛ و
- (۵) و سایر اسناد تقنینی مرتبط.

۲. پوهنتون به منظور تطبیق پالیسی آزادی علمی می‌تواند در روشنایی اسناد تقنینی نافذہ کشور و این پالیسی طرزالعمل‌ها تدوین نماید.

۳. طرزالعمل‌های شده توسط پوهنتون نمی‌تواند محدود کننده آزادی‌های مندرج این پالیسی باشد.

تعدیل:

هرگونه اصلاح و تغییر در این پالیسی، منوط بر گسترش آزادی علمی استادان، کارکنان و محصلان و با تصویب نصف بعلاوه یک اعضای شورای علمی پوهنتون می‌باشد.

انفاذ:

این پالیسی با نام پالیسی آزادی علمی در پوهنتون دانش پس از تأیید در شورای علمی پوهنتون طی پروتوکول شماره (مؤرخ / / ۱۴۰۳ نافذ می‌باشد.